

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

докторки юридичних наук, професорки,
завідувачки кафедри адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету

Арістової Ірини Василівни

на дисертаційну роботу **Воронкової Олени Ігорівни**

«Правове забезпечення публічного управління інформаційною сферою в
Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право; за спеціальністю 081 – Право

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Тема дисертаційного дослідження Воронкової Олени Ігорівни є безсумнівно актуальною та своєчасною. Актуальність теми зумовлена об'єктивною потребою системного переосмислення як засад, форм і методів публічного управління в Україні, так і його правового забезпечення в інформаційній сфері в умовах правового режиму воєнного стану, сталого розвитку, прискореної цифрової трансформації та активізації євроінтеграційних процесів. Слід констатувати, що здобувачка цілком слушно фокусує науковий пошук, враховуючи три стратегічні умови розвитку правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні: 1) *сталий розвиток* (зокрема крізь призму реалізації Цілі сталого розвитку ООН № 16 «Мир, справедливість та сильні інститути»); 2) *європейська інтеграція* (впровадження принципів *acquis communautaire* та виконання вимог програми SIGMA); 3) *цифрова трансформація* (перехід до моделі врядування цифрової ери — *Digital Era Governance, DEG*). У Вступі дисертантка аргументовано спирається на базову систему міжнародних та національних стратегічних документів, зокрема: Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року»; Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» (2019 р.); документи Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (WSIS 2023); Стратегію реформування державного управління України на 2022–2025 роки.

Актуальність теми обумовлена, насамперед, чотирьома ключовими аспектами:

- *Інституційний-функціональний аспект*: полягає у критичній потребі зміщення науково-правової парадигми від традиційного владно-авторитарного «державного управління» до сучасної людиноцентричної концепції «*Good Governance*» («належного врядування»). Це є базовою передумовою успішного

виконання Україною вимог програми SIGMA, вимог ОЕСР та стратегічних орієнтирів євроінтеграції.

- *Цифровий та проактивно-правовий аспекти:* стрімкий розвиток концепції публічного управління «*Digital Era Governance*» (DEG) – включаючи алгоритмізацію публічних послуг, застосування технологій штучного інтелекту, розподіленого реєстру (блокчейн) та автоматизованих адміністративних процедур – вимагає від правової науки відмови від реактивного нормотворення на користь *випереджаючого (проактивного) правового регулювання*, здатного забезпечити баланс між інноваціями та захистом прав людини.

- *Безпековий аспект:* в умовах триваючої повномасштабної збройної агресії РФ проти України та інтенсифікації гібридних загроз і кіберзагроз, інформаційна сфера постає фундаментальною щодо захисту національного суверенітету та безпеки. Це зумовлює негайну потребу в чіткій, нормативно вивереній регламентації компетенцій та взаємодії суб'єктів публічного управління інформаційною сферою в Україні.

- *Нормативно-правовий аспект:* забезпечення відповідності вітчизняного законодавства актам *acquis communautaire* (зокрема, регуляторній логіці Digital Services Act, Digital Markets Act, AI Act та нормам GDPR) вимагає створення системного правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні.

Погоджуючись із автором, підкреслимо: попри наявність окремих досліджень з означеної тематики, комплексне монографічне дослідження сутності, структури та правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в умовах сталого розвитку, цифрової трансформації та євроінтеграції здійснюється у вітчизняній доктрині адміністративного та інформаційного права вперше. Отже, науковий пошук відповідей на поставлені питання зумовлює важливість та актуальність теми дисертаційного дослідження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки (п.1.9), затвердженої постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12-21; в рамках комплексних науково-дослідних робіт ДНУ «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України» щодо правового забезпечення застосування цифрових технологій (№ 0119U003166) та концептуальних засад цифровізації в контексті сталого розвитку (№ 0123U103530).

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні авторського підходу щодо формування концепції та моделі правового забезпечення ПУІС України і визначається тим, що дисертація є першим в

Україні комплексним монографічним дослідженням змісту, сутності, структури правового забезпечення ПУІС України в умовах сталого розвитку, європейської інтеграції й цифрової трансформації. У результаті проведеного дослідження одержано низку нових наукових результатів, які мають важливе теоретичне і практичне значення, зокрема:

вперше:

1. *Запропоновано та обґрунтовано концепцію правового забезпечення публічне управління інформаційною сферою в Україні.* На відміну від існуючих фрагментарних підходів, ця концепція базується на «дереві цілей», де найвищим ієрархічним рівнем визначено створення правових умов для досягнення Цілей сталого розвитку ООН (зокрема ЦСР № 16). Це дозволяє розглядати правове забезпечення не лише як сукупність норм, а як динамічний процес соціальної стабілізації. Крім того, концепція визначає: 1) зміст поняття «*правове забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні*», що ґрунтується на синергії управлінського, нормативного та соціологічного підходів, що зумовлено специфікою предмета дослідження та необхідністю одночасного урахування його статичних і динамічних аспектів; 2) *класифікацію функцій* цього забезпечення через призму сприйняття права як інструменту соціальної інтеграції та стабілізації (регулятивна, охоронна, правотворча / прогностична, комунікативна); 3) *авторський підхід до визначення внутрішньої структури* зазначеного правового забезпечення (суб'єкти правового забезпечення, джерела права, об'єкт правового забезпечення, інструменти публічного адміністрування).

2. *Запропоновано та обґрунтовано комплексний підхід до реалізації концепції правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою (далі – ПУІС) в Україні, який представлений у формі моделі правового забезпечення ПУІС в Україні,* що ґрунтується на системних принципах цілісності та повноти опису складних систем. Визначено правову природу моделі як «*абстрактної системи відкритого типу*», що забезпечує її адаптивність до динамічних викликів сталого розвитку, глобальної цифрової трансформації та європейської інтеграції, а її фундаментальні положення можуть бути екстрапольовані на діяльність будь-якого суб'єкта ПУІС в Україні.

3. *Розроблено системну модель правового забезпечення ПУІС в Україні, яка сприяє переходу від реагуючого (реактивного) до проактивного (прогностичного) правового регулювання в умовах сталого розвитку, глобальної цифрової трансформації та європейської інтеграції.* Доведено, що структура моделі детермінована сукупністю її *необхідних та достатніх умов*, які ґрунтовно та конструктивно враховано у дисертаційній роботі. Запропонована авторська модель є цілісною інтелектуальною конструкцією, яка не просто

описує існуючий стан речей, а створює теоретичний фундамент для розбудови *цифрової держави* в Україні на засадах верховенства права та сталого розвитку.

4. *Розроблено концепцію «двоетапного формування джерел права»*, де перший етап відповідає початковій цифровій трансформації (інклюзивний позитивізм), а другий – перспективній глобальній трансформації, що передбачає поступовий перехід до «цифрового позитивізму» та легітимізацію AI-права (права штучного інтелекту). Авторка відходить від вузького підходу та спирається на позицію «плюралізму джерел», акцентуючи увагу на концепції *«цифрового позитивізму»*. Це дозволяє висвітлити доцільність інтеграції неформальних джерел права (смайт-контракти, алгоритми, цифрові протоколи) у національну систему джерел права.

5. *Запропоновано авторське визначення поняття «правового забезпечення публічного управління»* як динамічного системного утворення, зміст якого розкривається через: 1) статистику (сукупність взаємопов'язаних складових, кожна із яких також постає системним утворенням: суб'єкти правового забезпечення ПУІС України, джерела права, об'єкт правового забезпечення ПУІС України, інструменти публічного адміністрування); 2) динаміку (послідовність стадій реалізації комплексу нормативно-правових, організаційно-управлінських та процедурних заходів).

6. *Впроваджено інтегративну категорію «суб'єкти публічного управління інформаційною сферою»*. Це родове поняття охоплює не лише державні органи, а й суб'єктів делегованих повноважень та інститути громадянського суспільства, що діють на засадах партнерства (модель *good governance*).

7. *Встановлено співвідношення понять «суб'єкти правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні», «суб'єкти публічного управління інформаційною сферою в Україні» та «учасники правотворчої діяльності у контексті публічного управління інформаційною сферою в Україні».*

удосконалено:

1. *Визначення категорії «публічне управління» як «суспільно-правового явища»*. На основі узагальнення кібернетичної схеми (вплив суб'єкта на об'єкт) та врахування системного, цільового і діяльнісного аспектів, авторкою запропоновано розглядати публічне управління як багаторівневу систему (наднаціональний, національний, місцевий рівні).

2. *Науковий підхід до визначення сутності та ролі інформаційної сфери України*, у межах якого обґрунтовано її чотиривимірну функціонально-структурну природу: 1) як *самостійної сфери суспільного життя*: виступає фундаментальним базисом розбудови вітчизняного інформаційного суспільства та його гармонійної інтеграції до європейського інформаційного простору; 2) як *об'єкта публічного управління*: її динамічний, високотехнологічний та

стратегічний характер зумовлює необхідність систематичного, цілеспрямованого управлінського впливу з боку суб'єктів публічної влади; 3) як *забезпечувального (інструментального) середовища*: стає вирішальним чинником досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) та ефективної реалізації суб'єктами публічного управління своїх функцій за рахунок залучення нелімітованих ресурсів — інформації та знань; 4) як *об'єкта правового забезпечення*: у контексті розробленої моделі публічного управління інформаційної сфери в Україні постає предметним середовищем упорядкування та вдосконалення суспільних відносин за допомогою розширеного інструментарію джерел права.

3. *Дефініцію поняття «публічне адміністрування» в інформаційній сфері, яке визначено через його «технологічно-процедурну природу», що дозволяє чітко відмежувати його від політико-стратегічного «публічного управління».*

дістало подальшого розвитку:

1. *Наукові уявлення про співвідношення «концепції» та «моделі» правового забезпечення.* Обґрунтовано авторський підхід, за яким вони виступають як два взаємопов'язані рівні проектування: теоретико-методологічний (концепція) та практично-орієнтований (модель).

2. *Теоретична конструкція взаємодії моделей управління NPM, GG та DEG.* Доведено доцільність їх спільного використання при побудові правової форми публічного управління інформаційною сферою, де «новий публічний менеджмент» забезпечує ефективність, «належне врядування» — легітимність, а «ера цифрового врядування» — технологічність.

3. *Розуміння інструментарію публічного адміністрування в інформаційній сфері України, зокрема в частині правового режиму адміністративних актів дозвільного, реєстраційного та ліцензійного характеру.* Доведено необхідність системного поєднання норм загального адміністративно-процедурного законодавства та спеціальних нормативно-правових актів інформаційної сфери на всіх етапах життєвого циклу зазначених актів (прийняття, оскарження, виконання), що забезпечує дотримання принципу пропорційності та балансу публічних і приватних інтересів у сфері врядування.

4. *Практичні пропозиції до п. 34 Плану заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки (за напрямом «Ефективне врядування»)* у частині оптимізації процесу утворення та функціонування директоратів у структурі апаратів міністерств (на прикладі Міністерства цифрової трансформації України) як спеціалізованих підрозділів із формування державної політики у сферах їх відання, а також інші положення наукової новизни.

4. Наукове та практичне значення одержаних результатів визначається актуальністю обраної теми. Викладені теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані та вже використовуються у:

- *науково-дослідній сфері* – основні положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшого розвитку концепції та моделі правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні в умовах цифрової трансформації, європейської інтеграції, а також удосконалення концепції формування джерел права задля досягнення Цілей сталого розвитку;

- *сфері правотворчості та правозастосовної діяльності* – висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути використані: у процесі наукової та правової експертизи відповідності існуючих нормативно-правових актів вимогам Закону України «Про правотворчу діяльність»; під час проведення функціонального аудиту органів публічного управління інформаційною сферою щодо встановлення критичних й актуальних функцій, неактуальних й застарілих в Україні функцій в умовах воєнного стану (довідка про впровадження у діяльність Громадської організації «Центр правового та соціального захисту громадян України» від 04.12.2025 р.);

- *навчальному процесі* – матеріали дисертації доцільно використовувати при підготовці підручників та посібників з дисциплін адміністративно-правового та інформаційно-правового циклів та викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право»; «Інформаційне право» та ін. (довідка про впровадження у навчальний процес кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського університету інтелектуальної власності та права від 27.11.2025 р.).

5. Повнота викладення результатів у публікаціях

Дисертаційне дослідження Воронкової О. І. характеризується належним рівнем апробації та повнотою висвітлення основних наукових результатів. Основний зміст роботи викладено у *7 наукових працях*, з-поміж яких: *3 статті* – у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»); *4 тези доповідей* – у матеріалах науково-практичних конференцій (зокрема міжнародних).

Кількість, обсяг та якість опублікованих праць повністю відповідають вимогам *Порядку присудження ступеня доктора філософії*, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Зміст публікацій відображає основні положення та висновки дисертації, а рівень апробації свідчить про фахове обговорення запропонованих автором методологічних підходів у науковій спільноті та підтверджує високу актуальність досліджуваної тематики.

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Обґрунтованість та достовірність наукових результатів дисертаційного дослідження Воронкової О. І. базується на використанні *комплексної системної методології* пізнання, що дозволило розглянути правове забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні не як статичний набір правових норм, а як динамічну цілісність соціального змісту та юридичної форми.

Репрезентативність джерельної бази, яка налічує 576 найменувань, охоплює: доробок представників вітчизняної та зарубіжної правової науки, управлінської науки, філософії; нормативно-правові акти України та рішення Конституційного Суду України; фундаментальні акти *acquis communautaire* ЄС (зокрема Регламенти GDPR, AI Act, Директиву NIS2); стандарти OECD (програма SIGMA); передовий міжнародний досвід цифрового врядування, що забезпечило високий рівень верифікації авторських висновків.

Достовірність сформульованих наукових положень підтверджується *коректним синергетичним застосуванням* наступного наукового інструментарію:

- *Загальнонауковий діалектичний метод* – використано для пізнання правової природи ПУІС у її розвитку, що сприяло комплексному розгляду теоретичних та нормативних засад реалізації авторської моделі в умовах сталого розвитку.

- *Логіко-семантичний метод* – став основою для поглибленого аналізу категоріально-понятійного апарату, що дозволило, зокрема, здійснити чітке розмежування між поняттями «публічне управління» (як стратегічне цілепокладання) та «публічне адміністрування» (як технологічно-процедурна діяльність).

- *Історико-правовий метод* – застосовано для ретроспективного аналізу генези управлінських моделей (від античної «політії» до «digital era governance»), що довело закономірність трансформації державного управління у «належне врядування» (*good governance*).

- *Системно-структурний та системно-функціональний методи* – дозволили визначити структуру та елементний склад моделі правового забезпечення ПУІС як «абстрактної системи відкритого типу», де суб'єкти, джерела, об'єкт та інструменти перебувають у стані постійної конструктивної взаємодії через контури прямого та зворотного зв'язку.

- *Порівняльно-правовий метод* – забезпечив можливість адаптації вітчизняного інформаційного та адміністративного законодавства до міжнародних стандартів, зокрема у частині імплементації принципів «digital by default» та електронної ідентифікації.

о *Формально-юридичний метод* – став базовим для аналізу компетенційних актів суб'єктів публічного управління інформаційною сферою в Україні (Мінцифри, Держспецзв'язку, НКЕК) та встановлення межі їхніх повноважень у процесі публічного управління інформаційною сферою в Україні.

Вибраний методологічний інструментарій дозволив комплексно дослідити правове забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні, усвідомити існуючі правові проблеми, а також сформулювати відповідні висновки та пропозиції.

7. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження Воронкової О. І. характеризується логічною структурою та системною цілісністю. Кожен розділ розкриває автономний та логічно завершений етап наукового пошуку, не дублюючи інші, проте у своїй синергії вони формують вичерпну «карту знань» про правову форму публічного управління інформаційною сферою в Україні. Робота складається зі вступу, трьох розділів (що охоплюють дев'ять підрозділів), висновків, списку використаних джерел (576 найменувань) та 4 додатків, що підкреслює комплексний характер дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правові та методологічні засади...» виконує роль фундаментального методологічного базису. Здобувачкою проведено ґрунтовну періодизацію становлення публічного управління, що дозволило визначити його як «суспільно-правове явище» та відмежувати від «публічного адміністрування» за критеріями сутності, функцій та механізмів реалізації. Інформаційна сфера вперше представлена як «системоутворюючий чинник», що в умовах цифрової трансформації перетворюється з пасивного об'єкта регулювання у забезпечувальне середовище діяльності суб'єктів публічного управління.

Розділ 2 «Модель правового забезпечення...» постає інтелектуальним ядром дисертації, де реалізовано авторський підхід до правового моделювання. Запропоновано концепцію та модель правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні. Особливої уваги заслуговує обґрунтування переходу до «інклюзивного юридичного позитивізму» та «цифрового позитивізму», що дозволяє висвітлити доцільність інтеграції неформальних джерел права (код, алгоритми, смарт-контракти) у національну систему джерел права. Розкрито структуру суб'єктів правового забезпечення як системного утворення, що охоплює не лише державні органи (Мінцифри, Держспецзв'язку, НКЕК), а й «суб'єктів делегованих повноважень» та інститути громадянського суспільства, що діють на засадах партнерства.

Розділ 3 «Об'єкт правового забезпечення та інструменти...» має виражений праксеологічний характер, де теорія екстраполюється на практику. Авторкою застосовано унікальне методологічне рішення, згідно з яким «об'єкт

правового забезпечення» має дуалістичну природу: це одночасно і суспільні відносини в інформаційній сфері, і самі суб'єкти ПУІС, чия компетенція потребує правового впорядкування (принцип правового самообмеження держави). Систематизовано п'ять базових інструментів адміністрування (НПА, адміністративні акти, договори, акти-плани, акти-дії), що забезпечують технологічність управлінського впливу. Визначено шляхи подальшого удосконалення правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні.

Цілісність дослідження підтверджується тим, що кожен із розділів відповідає на конкретне наукове запитання, формуючи в сукупності завершену концептуальну модель правового забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні в умовах сталого розвитку, цифрової трансформації та європейської інтеграції.

Дисертаційна робота Воронкової О. І. «Правове забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні» є цілісним, завершеним і самостійним науковим дослідженням. У ній містяться нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на подальший розвиток як теорії, так і практики. Аналіз змісту роботи підтверджує, що здобувач опанував відповідний науковий інструментарій і набув умінь, необхідних для обґрунтування складних теоретичних концепцій та їх реалізації в практичному правозастосуванні.

Структура дисертації відповідає вимогам до наукових робіт, а оформлення узгоджується з наказом Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (з подальшими змінами). Порушень принципів академічної доброчесності в роботі не виявлено.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Дисертація справляє враження ґрунтовного наукового дослідження, проте доречно звернути увагу на певні дискусійні моменти та висловити окремі зауваження.

1) Підтримуючи позицію дисертантки щодо визначення поняття «правове забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні», яка наведена на с. 92 дисертації, водночас, вважаю за необхідне підкреслити наступне. Перший пункт наукової новизни (під рубрикою «вперше» на с. 22) наведений некоректно і відрізняється від того, що є на с. 92.

2) Пункт наукової новизни (під рубрикою «вперше» на с. 24), який стосується Методики проведення функціонального аудиту органів виконавчої влади в умовах воєнного стану, не знаходить свого належного обґрунтування та пояснення у тексті дисертації (с. 177, 199, 200).

3) Вважаю, що під час формулювання пунктів наукової новизни дисертації необхідно дотримуватися вимог Наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40.

Йдеться передусім про їх обґрунтування – у чому саме відбулося удосконалення або розвиток існуючих підходів, позицій тощо. На жаль, значна частина пунктів наукової новизни потребує свого розкриття. Водночас, з огляду на ґрунтовний аналіз дисертації, із більшістю пунктів наукової новизни я погоджуюсь та підтримую їх.

4) Дисертантка слушно пропонує використовувати кібернетичну схему (суб'єкт–об'єкт–зворотний зв'язок) для дослідження публічного управління. Це дозволяє побачити управління як «живий процес взаємодії». Проте, описуючи цю модель, здобувачка зосередила основну увагу на «суб'єктах» (органах публічної влади), тоді як роль «зворотного зв'язку» від звичайних громадян виглядає дещо загальною (с. 167-174). Недостатньо чітко розписано, як саме позиція громадянина через цифрові платформи може реально зупинити або змінити помилкове рішення алгоритму.

У зв'язку з цим виникає питання: *Як у вашій системі правового забезпечення ПУІС України реальний «зворотний зв'язок» від громадян стає юридичним обов'язком для органу влади, а не просто статистикою на порталі «Дія»?*

5) Заслуговує на увагу спроба дисертантки виокремити «цифрове право» як складний міждгалузовий інститут (с. 117, 118). Це важливо для розуміння нових правил у мережі Інтернет. Разом з тим, авторське трактування «цифрового права» виглядає надто широким. Якщо включати туди всі суспільні відносини, пов'язані з цифровими технологіями, то межі між традиційним адміністративним, цивільним та інформаційним правом майже стираються. Це може призвести до плутанини у тому, які норми застосовувати у конкретному спорі.

Важливо з'ясувати позицію дисертантки: *Яка головна ознака (критерій) дозволяє нам сказати, що певні відносини належать саме до «цифрового права», а не, наприклад, до адміністративного права в електронній формі?*

6) Визнаючи здобутком дисертантки аналіз концепції «Code is Law» у контексті надання автоматизованих публічних послуг (с. 119, 124, 125), дискусійним вважаю питання забезпечення процесуальних гарантій прав громадян. Автоматизація ухвалення рішень без розкриття логіки алгоритму унеможливорює з'ясування мотивів відмови чи накладення обмежень, що нівелює право особи на ефективний правовий захист.

Слід з'ясувати наступне: *Хто, на Вашу думку, має нести юридичну відповідальність за «помилку коду» в публічному управлінні – програміст, який писав алгоритм, чи орган влади, який його запустив?*

Ці зауваження жодним чином не применшують позитивної оцінки наукового доробку здобувача, проте вказують на перспективні напрями подальших досліджень та уточнень у межах порушеної проблематики.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота **Воронкової Олени Ігорівни** на тему: «**Правове забезпечення публічного управління інформаційною сферою в Україні**», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 – Право, за своїм змістом, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, а також відповідно до рівня оформлення, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами).

Офіційний опонент:

докторка юридичних наук,
професорка,
завідувачка кафедри
адміністративного
та інформаційного права
Сумського національного
аграрного університету

Ірина АРІСТОВА